

Ju2024/02261
Till:
Justitiedepartementet

Stockholm, 6 mars 2025

Asylrättscentrums remissvar gällande *Förbud mot äktenskap mellan kusiner och vissa andra nära släktingar (Ds 2024:20)*

Om Asylrättscentrum

1. Asylrättscentrum är en politiskt och religiöst obunden organisation som ger juridisk rådgivning till asylsökande, ökar kunskapen om migrationsrätt och påverkar för en human och rättssäker asylprocess.

Sammanfattning

2. Utredningen föreslår att det ska införas ett förbud i svensk lag mot kusinäktenskap, liksom ett förbud mot äktenskap mellan ett syskon och ett syskons avkomling. Utländska äktenskap som ingåtts mellan kusiner eller mellan ett syskon och ett syskons avkomling ska inte erkännas i Sverige. Förslaget grundar sig i en bedömning om att kusinäktenskap innebär en särskild risk för att särskilt flickor och kvinnor kan komma att utsättas för hedersförtryck, tvång och annan ofrihet.
3. Vi på Asylrättscentrum har följande huvudsakliga synpunkter på utredningens förslag:
 - Vi avstyrker förslaget på Asylrättscentrum att införa ett förbud mot kusinäktenskap och äktenskap mellan ett syskon och ett syskons avkomling i äktenskapsbalken, eftersom det inte är visat att ett sådant förbud är en nödvändig eller proportionerlig inskränkning av rätten att ingå äktenskap och rätten till privat- och familjeliv.
 - Vi avstyrker även förslaget om ett erkännandeförbud mot kusinäktenskap och äktenskap mellan ett syskon och ett syskons avkomling som ingåtts i utlandet.

Asylrättscentrums synpunkter

Bakgrund

4. I promemorian Förbud mot äktenskap mellan kusiner och vissa andra nära släktingar (Ds 2024:20) föreslås att det ska införas ett förbud i äktenskapsbalken mot kusinäktenskap, liksom ett förbud mot äktenskap mellan ett syskon och ett syskons avkomling. Man föreslår även att utländska äktenskap mellan kusiner och mellan ett syskon och ett syskons avkomling inte ska erkännas i Sverige. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2026.

Införandet av ett förbud mot kusinäktenskap

5. Asylrättscentrum har i tidigare lagstiftningsärenden sett det motiverat att införa lagändringar som syftar till att motverka tvångsäktenskap, barnäktenskap och månggifte genom exempelvis erkännandeförbud av utländska äktenskap. Våra ställningstaganden har där utgått från att sådana sedvänjor kan medföra kränkningar av framför allt barns och kvinnors grundläggande rättigheter. Dessa sedvänjor är också föremål för tydligt avståndstagande i internationell rätt.
6. Detta förslag grundar sig i en bedömning om att kusinäktenskap innebär en särskild risk för att särskilt flickor och kvinnor kan komma att utsättas för hedersförtryck, tvång och annan ofrihet.
7. Förbudet innebär dock inskränkningar i andra mänskliga rättigheter, som rätten att ingå äktenskap (som t.ex. Europakonventionens artikel 12) och rätten till privat- och familjeliv (se t.ex. Europakonventionens artikel 8). Om en stat vill vidta åtgärder som medför sådana rättighetsinskränkningar måste dessa vara nödvändiga och proportionerliga.
8. Enligt vår mening finns starka skäl att ifrågasätta om förslaget är nödvändigt. Det finns redan lagstiftning som syftar till att förebygga och beivra hedersrelaterat våld och förtryck och barn- och tvångsäktenskap. Det handlar till exempel om straffrättsliga bestämmelser i form av brott mot frihet och frid i brottsbalken (som äktenskapstvång och hedersförtryck). Det finns också ett erkännandeförbud mot utländska äktenskap om det är sannolikt att de ingåtts under tvång eller om de som ingåtts vid en tidpunkt när det skulle ha funnits hinder mot äktenskapet enligt svensk lag (se 1 kap. 8 § lagen om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap, IÄL).
9. Ett annat skäl att ifrågasätta om åtgärden är nödvändig och proportionerlig är att utredningen inte kan redogöra för att förbudet skulle vara effektivt och ändamålsenligt. Utredningen redogör bland annat för att det i dag både saknas uppgifter om hur många kusinäktenskap som är förenade med tvång eller annan ofrihet, liksom entydig forskning om sambandet mellan kusinäktenskap och tvång (s. 157 f). Även Nationellt Centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck (NCH) har betonat svårigheterna och begränsningarna i att fastställa kopplingen mellan

kusinäktenskap och hedersnormer (se NCH, Yttrande över Ds 2024:20 Förbud mot äktenskap mellan kusiner och vissa andra nära släktingar, 2025-02-25, dnr 17902-2024).

10. Promemorian innehåller inte heller en utförlig konsekvensanalys om hur förslaget förhåller sig till barnkonventionen och andra normer om barnets rättigheter. Det handlar bland annat om vilka ekonomiska och sociala konsekvenser ett förbud kan få för barn, liksom riskerna för att de utsätts för stigma och utanförskap som kan resultera i att de inte kan åtnjuta sina rättigheter till fullo.
11. Asylrättscentrum anser således att det inte är visat att det är nödvändigt eller proportionerligt att införa ett förbud mot kusinäktenskap i äktenskapsbalken. Vi avstyrker därför förslaget.

Särskilt om erkännandeförbud av utländska kusinäktenskap

12. Enligt utredningens förslag ska ett förbud mot kusinäktenskap och mellan ett syskon och ett syskons avkomling i äktenskapsbalken kompletteras med en lagregel om att utländska äktenskap mellan kusiner och mellan ett syskon och ett syskons avkomling som huvudregel inte ska erkännas i Sverige.
13. Asylrättscentrum anser att erkännandeförbud kan få betydande negativa konsekvenser för personer har varit eller befinner sig i en migrationsprocess. Utredningen framhåller också att ett icke-erkännande kan ses som ett underkännande av en familjebildning, bidra till att skapa ett stigma kring personer som lever i sådana äktenskap samt att barn som lever i sådana familjer kan komma känna sig annorlunda och utpekade (s. 194).
14. Utredningen har även i denna del inte fullt ut kunna redovisa vilka konsekvenser förslagen kan få för enskilda och deras rättigheter. Det saknas emellertid en mer utförlig beskrivning av vilka konsekvenser ett erkännandeförbud skulle få, till exempel på makars inbördes ekonomiska förhållanden eller i migrationsprocessen.
15. Asylrättscentrum noterar också att ett förbud kan få andra oönskade konsekvenser, och att Migrationsverket i sitt yttrande över förslaget uttalar att förslaget kan vara ett incitament för personer att undanhålla information om släktskap vid utredningen hos Migrationsverket (Migrationsverket, Remissvar gällande Förbud mot äktenskap mellan kusiner och vissa andra nära släktingar (Ds 2024:20), 2025-02-26, dnr 1.4-2024-15056).
16. Vi anser sammantaget att det inte är visat att förslaget inte heller i denna del är nödvändigt eller proportionerligt, och att utredningens slutsats om att förslaget är förenligt med Europakonventionen och unionsrätten måste ifrågasättas (s. 194).
17. Asylrättscentrum vill betona att det vore särskilt oproportionerligt om ett erkännandeförbud av kusinäktenskap även skulle kunna gälla för utländska äktenskap som ingåtts före den tidpunkt ett förbud mot kusinäktenskap i äktenskapsbalken trätt i kraft. Det finns en stor risk att ett sådant förbud skulle kunna innebära att personer som levit i äktenskap i flera årtionden som sökt sig till Sverige inte skulle kunna få sitt äktenskap erkänt. Ett retroaktivt förbud av detta slag skulle också bryta mot logiken i utformningen av 1 kap. 8 § IÅL som den ser ut i dag.

Datum som ovan,

Lars Olsson
Chefsjurist